

Stemmen met een beperking: meest gestelde vragen

Bij zorgaanbieders in de gehandicaptensector, cliënten en hun vertegenwoordigers/familie bestaan vragen over rechten en plichten bij het kiesrecht. Daarom heeft de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN) samen met Ieder(in) een notitie gemaakt waarin de meest gestelde vragen worden beantwoord.

Wie mogen er stemmen?

Iedere Nederlander van 18 jaar of ouder mag stemmen¹. Het kiesrecht is een strikt persoonlijk recht en kan alleen op initiatief van de kiezer zelf kan worden overgedragen op iemand anders. Ook kiezers die onder curatele of mentorschap staan, kunnen stemmen.

Wat moeten zorgaanbieders met de stempassen van hun cliënten doen?

Kiesgerechtigden krijgen - uiterlijk 14 dagen voor de verkiezingen - op hun huisadres een stempas toegestuurd van de gemeente waar zij ingeschreven staan. De stempas is bestemd voor de cliënt en moet door de zorgaanbieder aan de cliënt worden overhandigd. De stempas mag de cliënt niet worden onthouden (ook niet als de cliënt wilsonbekwaam is).

Tijdig

Het is belangrijk dat de cliënten tijdig beschikken over de stempassen. Het komt soms voor dat zorgaanbieders de stempas vlak vóór of pas op de verkiezingsdag aan hun bewoners geven. Dit om te voorkomen dat mensen de stempas kwijtraken. Maar dan is de cliënt niet altijd meer in de gelegenheid iemand anders een volmacht te geven om namens hen te stemmen. Of ze kunnen dan, als blijkt dat ze geen stempas hebben ontvangen, niet meer tijdig een vervangend exemplaar aanvragen.

Om te kunnen stemmen is het ook nodig een geldig identiteitsbewijs mee te nemen. Kiezers die geen legitimatiebewijs (meer) willen aanvragen, maar toch hun stem willen uitbrengen, kunnen dat ook doen door middel van een volmacht.

De cliënt beslist zelf bij iedere verkiezing (of hij dit nu kan of niet) of hij wel of niet gebruik maakt van het kiesrecht. Heeft de cliënt geen gebruik gemaakt van zijn stempas, dan kan de zorgaanbieder de stempas van de cliënt pas weggooien, **nadat** de verkiezingen hebben plaatsgevonden.

Wat is de rol van de vertegenwoordiger²

Als de cliënt een vertegenwoordiger heeft, dan moet nog steeds de stempas aan de cliënt worden gegeven. Het verdient aanbeveling dat de zorgaanbieder de vertegenwoordiger op de hoogte stelt dat zij de stempas aan de cliënt heeft gegeven. De vertegenwoordiger en/of de zorgaanbieder kan de cliënt voorlichten over de verkiezingen en hen vaardigheden bijbrengen over de uitoefening van het kiesrecht. Van de vertegenwoordigers en de zorgaanbieder mag verwacht worden dat zij neutraal zijn bij het bespreken van het kiesrecht met de cliënt.

¹ Bij de gemeenteraadsverkiezingen speelt nationaliteit geen rol en geldt dat iemand ingeschreven moet staan in de gemeente waarvoor de verkiezing plaatsvindt. Mensen die uitgesloten zijn van kiesrecht (wegens bepaalde delicten) mogen niet stemmen.

² In deze notitie wordt onder vertegenwoordiger verstaan: de wettelijke vertegenwoordiger zijnde de curator of mentor en de informele vertegenwoordiger, zoals een familielid. De bewindvoerder speelt hierbij geen rol, want hij houdt zich alleen bezig met de financiële zaken van de cliënt.

Hoe kan een cliënt iemand anders voor zich laten stemmen?

Een cliënt kan iemand anders voor zich laten stemmen. Het spreekt voor zich dat de cliënt en de vertegenwoordiger een gesprek hebben over de uit te brengen stem van de cliënt. Als de cliënt niet in staat is om naar het stembureau te gaan, moet de cliënt het volmachtbewijs op zijn eigen stempas invullen en ondertekenen. De handtekening van de cliënt op het volmachtbewijs dient identiek te zijn aan de handtekening op zijn identiteitsbewijs. De persoon die voor de cliënt gaat stemmen moet ook op de stempas van de cliënt een handtekening zetten. Deze persoon moet een kopie van het identiteitsbewijs van de cliënt meenemen en op het stembureau afgeven. De persoon die voor de cliënt stemt moet de volmachtstem tegelijk uitbrengen met zijn eigen stem. De persoon die wordt gemachtigd, mag maximaal twee volmachten aannemen. Iedereen die zelf gaat stemmen moet zijn identiteitsbewijs tonen op het stembureau³.

Wat als de kiezer niet in staat is om te tekenen?

Kiezers die niet in staat zijn tot het plaatsen van een handtekening kunnen door middel van zowel een schriftelijke als een onderhandse volmacht hun stem uitbrengen. Op het identiteitsdocument staat dan de opmerking "niet in staat tot tekenen". De schriftelijke of onderhandse volmacht is door deze kiezers niet ondertekend. De gemeente of het stembureau controleert in deze gevallen of de opmerking "niet in staat tot tekenen" ook in het identiteitsdocument staat. Als dit niet het geval is, kan de volmachtstem niet worden uitgebracht.

Mag een cliënt een hulpverlener machtigen om voor hem te stemmen?

Juridisch gezien mag dit, maar het is ongewenst. De cliënt kan zijn vertegenwoordiger of andere naasten machtigen. Is er echt niemand aanwezig in de naaste kring van de cliënt dan kan een hulpverlener gevraagd worden. De hulpverlener moet volgens de wil van de cliënt stemmen. Voor de goede orde: alleen de cliënt zelf kan iemand machtigen om voor hem te stemmen.

Wie brengt de cliënt naar het stembureau om zijn stem uit te kunnen brengen?

Het is belangrijk dat de cliënten worden geholpen gebruik te maken van hun kiesrecht. In eerste instantie ligt deze hulpverlening bij de vertegenwoordiger, familie of andere naasten. Dit betekent dus dat zij er in beginsel voor moeten zorgen dat de cliënt bij het stembureau kan komen. Zijn zij hiertoe niet in staat of bereid, dan kan de zorgaanbieder hiervoor zorgdragen. Hiervoor kan door de instelling een eigen bijdrage worden gevraagd aan de cliënt. Over de hoogte van deze eigen bijdrage wordt vooraf overleg gepleegd met de cliënt of diens vertegenwoordiger. De zorgaanbieder kan hiervoor ook vrijwilligers inschakelen. Kiezers kunnen hun stem uitbrengen in een stembureau naar keuze binnen hun eigen gemeente.

Wie bepaalt in het stembureau of iemand zijn wil kan bepalen?

Niemand. In het stembureau bekijkt de medewerker van het stembureau of iemand zelfstandig kan stemmen. Hij beoordeelt niet de wil.

Wanneer en aan wie mag in het stembureau bijstand worden verleend?

Indien een kiezer een lichamelijke beperking heeft mag bijstand worden verleend. Bij bijstandsverlening gaat het om het bieden van (fysieke) ondersteuning aan een kiezer bij het uitbrengen van zijn stem. De bijstand kan ook bestaan uit het volgens de wil van de kiezer, invullen van het stembiljet.

³ Zie de notitie 'Stemmen bij volmacht' voor de uitgebreide toelichting.

Heeft iemand een verstandelijke beperking dan mag geen bijstand worden verleend. Wel is het mogelijk dat buiten het stembokje een begeleider of medewerker van het stembureau eerst uitleg geeft over het gebruik van het stembiljet en hoe gestemd moet worden. De cliënt mag niet tot in het stembokje worden begeleid.⁴

Samengevat:

1. Iedere Nederlander boven de 18 jaar mag stemmen.
2. De zorgaanbieder overhandigt de stempas aan de cliënt.
3. Maakt de cliënt geen gebruik van zijn stempas, dan kan de zorgaanbieder de stempas van de cliënt pas weggooien, **nadat** de verkiezingen hebben plaatsgevonden.
4. De cliënt mag iemand anders voor zich laten stemmen.
5. Hulp bij het vervoer naar het stembureau is de verantwoordelijkheid van de cliënt of zijn vertegenwoordiger. Kan hij of zij dat niet of is hij of zij daartoe niet bereid dan kan de instelling daarvoor zorgen. Over eventuele kosten daarvan wordt vooraf overlegd.
6. In het stembureau wordt niet gekeken of iemand zijn wil kan bepalen.
7. Hulp in het stembokje is alleen mogelijk voor mensen met een fysieke beperking. Aan mensen met een verstandelijke beperking kan er uitleg worden gegeven, buiten het stembokje, over het gebruik van het stembiljet.

Handige links:

- [Rijksoverheid: Manieren om iemand anders te machtigen om voor u te stemmen](#)
- [VGN: Notitie Stemmen bij volmacht](#)
- [Wat is er bij verkiezingen geregeld voor kiezers met een beperking? | Rijksoverheid.nl](#)

4. Uit de stembureau-instructie: De regel is dat iedere kiezer alleen in het stembokje is, zodat er geen sprake kan zijn van beïnvloeding en dat het stemgeheim is gewaarborgd. Uitzondering hierop vormen kiezers die door hun lichamelijke gesteldheid niet zelf hun stem kunnen uitbrengen. Daarbij gaat het onder andere om kiezers die de ziekte van Parkinson hebben, blind zijn of zo slechtziend dat een leesloep niet voldoende helpt. Zij moeten in het stembokje hulp kunnen krijgen van een stembureaulid of iemand naar eigen keuze. Kiezers met een verstandelijke beperking of analfabete kiezers, of kiezers die de taal niet goed machtig zijn, mogen géén hulp krijgen in het stembokje. Dit omwille van het stemgeheim. Buiten het stembokje mogen kiezers wel uitleg krijgen over het gebruik van het stembiljet. Deze uitleg mag naar keuze van de kiezer door een begeleider of door een stembureaulid plaats vinden.